Motion

1982/83:860

Lars Werner m. fl.

Utbyggnad av den offentliga sektorns samhällsekonomiskt och socialt viktiga delar

I.

Särskilt under perioder av ekonomisk stagnation och kris attackerar kapitalisterna de resultat som arbetarklassen uppnått i sin kamp för ett bättre liv, för rätten till ett meningfullt arbete och för demokrati. Storfinansen och de borgerliga partierna slår speciellt mot två mål – sysselsättningen och levnadsstandarden. Eftersom levnadsstandarden beror både på reallönerna och de sociala tjänster som tillhandahålls av den offentliga sektorn så attackerar kapitalisterna båda dessa.

Signalen och målsättningen för dessa attacker gavs av den person som under flera årtionden betraktades som de svenska finanskapitalisternas ledande gestalt, nämligen Marcus Wallenberg. På Svenska Arbetsgivareföreningens kongress i november 1980 krävde denne en nedskärning med 35 miljarder kronor på två år i de offentliga utgifterna och en 15-procentig nedskärning i reallönerna för arbetarna och övriga anställda.

Dessa krav har, med mindre modifieringar av de uppställda målens sifferpreciseringar, upprepats om och om igen i de stora propagandakampanjer som drivits av Arbetsgivareföreningen och Industriförbundet. Dessa båda av storfinansen dominerade och styrda organisationer har under de senaste åren mer och mer antagit en öppet politisk karaktär och blivit ett slags borgerligt "parti över partierna".

Attackerna mot den offentliga sektorn fortsätter och intensifieras efter det att den borgerliga majoriteten i riksdagen brutits. Förutsättningarna för de tre borgerliga partiernas deltagande i denna kampanj har nu förändrats. Nya organ skapas, såsom det av storfinansen finansierade institutet med målsättningen att överföra delar av den offentliga sektorn till den s. k. marknadsekonomin. Men på samma gång borde också, i varje fall de potentiella, förutsättningarna ha ökat för att slå tillbaka attackerna mot den offentliga sektorn.

Attackerna mot den offentliga sektorn följer i huvudsak två linjer. För det första ställs målsättningen att förhindra en fortsatt tillväxt av denna sektor och i stället minska de offentliga utgifterna. För det andra ställs uppgiften att till dels göra detta genom att "privatisera" den offentliga sektorn, dvs. anförtro aktiviteter som nu sköts av staten, landstingen och kommunerna åt det privata kapitalet. En av propagandisterna för denna "nya liberalism" gick så långt som till att kräva att den offentliga sektorn skulle begränsas till

försvaret, polisen och domstolsväsendet och att alla andra aktiviteter skulle skötas av privata företag.

Arbetarrörelsen har inte svalt denna borgerligare propaganda utan slår tillbaka. Arbetarklassens två politiska partier – socialdemokraterna och vpk – försvarar de viktiga delarna av den offentliga sektorn. Fackföreningsrörelsen driver en stor kampanj som understryker betydelsen av den offentliga sektorn. Fackföreningarna inom detta område är särskilt aktiva. Fackföreningar tillhörande LO och TCO har publicerat gemensamt material som understryker nödvändigheten av en stark offentlig sektor som en betingelse för att förbättra folkets liv och utveckla Sverige.

II.

Begreppet den offentliga sektorn är mycket allmänt och döljer viktiga sociala sammanhang och motsättningar. Vi diskuterar den offentliga sektorn i ett kapitalistiskt land, där den är identisk med den kapitalistiska staten och den kommunala apparaten. I ett utvecklat kapitalistiskt samhälle är emellertid stats- och kommunapparaten mycket förgrenad och sammansatt av talrika delar. En del har funktionen att försvara det kapitalistiska systemet. En annan del är nödvändig för att den kapitalistiska produktionen skall kunna fortgå osv. Stats- och kommunapparatens bildande och utveckling har påverkats av arbetarklassens kamp.

Vilka är orsakerna till den mycket snabba tillväxten av den offentliga sektorn? De växlar från område till område. Följande fyra omständigheter kan särskilt nämnas:

1. Under de senaste årtiondena har staten i växande omfattning ingripit i den utvidgade kapitalistiska reproduktionen och ackumulationen av kapital. Dessa ingripanden är i huvudsak föranledda av det privata kapitalets behov. De försiggår huvudsakligen i följande former:

- Statliga och kommunala utgifter för den dyrbar infrastruktur (kommunikationer, vatten, elektricitet, bostäder osv.).
- Lån till privata företag på villkor som är särskilt gynnsamma och underlättar ackumulationen; gemensamt värde med monopolkapitalet när det gäller riskfyllda investeringar; direkta subventioner till företagen.
- Skattelättnader för företag; skapande av skattefria investeringsfonder och andra åtgärder för att hålla uppe profiterna.
- Staten betalar en växande del av kostnaderna för arbetskraftens reproduktion (kostnaderna för undervisning, omskolning, flyttning etc.); staten bidrar också direkt till lönerna för vissa arbetargrupper i kapitalistiska företag.
- Staten övertar en växande del av kostnaderna för forskning och utveckling.

– Privata företag får mer och mer beställningar från staten och de kommunala myndigheterna. En stor del av dessa inköp sker för militära ändamål.

2. Stora delar av reproduktion av arbetskraften har överförts till den offentliga sektorn. Denna process inbegriper alla aktiviteter som möjliggör för arbetaren att dag efter dag ställa upp som objekt för kapitalistisk utsugning och i sinom tid tillhandahålla nya arbetare till nästa generation av utsugna, som kapitalismen behöver för sin existens.

Med samhällets utveckling flyttades viktiga delar av denna process från den privata hushållssfären. Vissa delar har dragits in i den privatkapitalistiska sektorn. Dit hör bland mycket annat kläder och delar av maten. Med andra ord så har delar av arbetskraftens reproduktionsprocess blivit vanlig kapitalistisk produktion för profit. Andra delar av denna process har övertagits av den offentliga sektorn. Detta gäller till stor del sjukvården, åldringsvården, barnavården osv. Denna sfär kommer troligen att växa ytterligare bl. a. med den tilltagande genomsnittsåldern och den större förekomsten av sjukdomar i de äldre generationerna.

3. Olika former av inkomstöverföringar har ökat i betydelse beroende på olika ekonomiska och sociala orsaker. Inkomstöverföringar från staten till individer eller befolkningsgrupper varierar i innehåll. De kan vara del av en progressiv social politik. De kan också vara ett slags "plåster på såren" för att hindra en aktiv lönekamp eller uttryck för socialt missnöje.

Under de senaste årtiondet har det direkta statliga stödet till de privata företagen antagit en mycket stor omfattning. Inte minst tillväxte detta stöd under de borgerliga regeringarnas tid.

4. Den kapitalistiska våldsapparaten, som består av väpnade styrkor, polis, domstolar och fängelser, har utvidgats. Detta sammanhänger med växande motsättningar på det internationella området och inom det svenska samhället.

III.

För att motivera sina attacker mot den offentliga sektorn hävdar borgerligheten att den snabba tillväxten av denna sektor minskat sysselsättningen i den privata industrin och över huvud taget är en starkt bidragande orsak till Sveriges nuvarande ekonomiska problem. Detta är en falsk anklagelse. Det är visserligen sant att sysselsättningen i den offentliga sektorn ökat starkt under det senaste årtiondet. Men det finns inga bevis för att denna ökning skett på bekostnad av andra sektorer.

Att utveckla den offentliga sektorn betyder inte att hämma utvecklingen av industrin. Utan ökningen av sysselsättningen hos stat, landsting och kommuner skulle arbetslösheten i dag har varit ännu mycket större. Nedgången i den industriella sysselsättningen sammanhänger med andra

faktorer.

Det är fel att hävda att utvecklingen av den offentliga sektorn i allmänhet sker i motsättning till industriell tillväxt. I själva verket skulle den moderna industrin inte ha kunnat utvecklas utan en snabbt växande offentlig sektor. Arbetare och andra anställda behöver bostäder, skolor, sjukvård, barndaghem, pensioner osv. Den offentliga sektorn är också en betydande marknad för den privata industrin, vars produktion den suger upp både direkt, genom att köpa varor och tjänster, och indirekt, genom de offentligt antälldas efterfrågan.

Mot denna bakgrund kan det synas egendomligt att den svenska storfinansen och de borgerliga partierna så envist driver sin kampanj för en drastisk minskning av den offentliga sektorn och för "privatisering" av stora delar av den. Vad ligger bakom deras attacker?

Bakom attackerna ligger en allmänt reaktionär politisk inställning, men också direkt ekonomiska intressen. Finansgrupperna anser att dessa målsättningar motsvarar deras klassintressen. De söker en högre profitkvot och vill utvidga området för kapitalistisk utplundring. Under flera årtionden har de ökat sina kapitalinvesteringar i utlandet. Denna politik fortsätter, men stöter på en växande internationell konkurrens. De svenska kapitalisterna vänder sig därför också inåt. De vill investera kapital och göra profiter på områden som nu hör till den offentliga sektorn. När de söker skära ned den offentliga sektorn hoppas kapitalisterna att kunna behålla kontrollen över en större del av det producerade värdet och att säkra en reserv av arbetskraft för det fall behov därav skulle uppstå.

IV.

Vad storkapitalet eftersträvar är ett ännu mer brutalt klassamhälle. Dess attacker är riktade mot de sociala rättigheter och den sociala trygghet som vunnits, främst genom arbetarklassens kamp. Därför måste arbetarklassen med dess partier och fackliga organisationer slå tillbaka dessa attacker och kämpa för två viktiga mål:

För det första försvara de samhällsekonomiskt och socialt viktiga delarna av den offentliga sektorn, arbeta för en planerad utveckling av dessa och bestämt säga nej till kraven om en "privatisering".

För det andra arbeta för en omvandling av den offentliga sektorn och en annan maktfördelning inom denna. De arbetande människorna måste ha det avgörande inflytandet över utvecklingen inom den offentliga sektorn.

Ett program bör utarbetas för den nödvändiga planmässiga utbyggnaden av de samhällsekonomiskt och socialt viktiga delarna av den offentliga sektorn under 1980-talet. Denna uppgift bör lämpligen anförtros en allsidigt sammansatt parlamentarisk utredning. Åt en annan liknande utredning bör ges uppgiften att göra en kritisk översyn av byråkratins tillväxt med sikte på att omfördela resurser till samhällsekonomiskt och socialt nyttig verksamhet i offentlig regi.

Med hänvisning till det anförda yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta program för en planmässig utbyggnad av de samhällsekonomiskt och socialt viktiga delarna av den offentliga sektorn under 1980-talet,
2. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en kritisk översyn av byråkratins tillväxt med sikte på att omfördela resurser till samhällsekonomiskt och socialt nyttig verksamhet i offentlig regi.

Stockholm den 24 januari 1983

LARS WERNER (vpk)

KARIN NORDLANDER (vpk) C.-H. HERMANSSON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk) BERTIL MÅBRINK (vpk)

HANS PETERSSON (vpk) i Hallstahammar EVA HJELMSTRÖM (vpk)